

категорій, трирічних і чотирьох-п'ятирічних, а також двох-трирічних дітей із шести-семирічними, дійшла до висновку: "Двох-трирічні діти почувають себе краще в спілкуванні з більш старшими дітьми, поведуться спокійніше, впевненіше, видно, що їм цікаво" [5: 27].

У Законі України про дошкільну освіту відсутні чіткі рекомендації, які б указували, на те якого віку дітьми мають бути укомплектовані різновікові групи (суміжного чи контрастного). Відсутність чітких аргументацій у рекомендаціях свідчить про не повну розробленість проблеми, з одного боку, а з іншого боку – підтверджує наявність дуже складних і неоднозначних процесів взаємного впливу, що відбуваються серед дітей різного віку, опосередкованих їх віковими особливостями, характером і змістом спільної діяльності, адекватністю регулювання педагогічним процесом. Натомість практика показує, що у групі сільського дошкільного закладу знаходяться діти усього вікового діапазону дошкільного дитинства.

На нашу думку, різновікове об'єднання є чинником, який найефективніше впливає на соціальний і психічний розвиток дитини, за умови його доцільного і цілеспрямованого включення у педагогічний процес. Таким чином, вище сказане підтверджує, що саме життя висуває на перший план проблему спеціально організованої різновікової взаємодії дошкільників. Правильна його постановка сприяє здійсненню завдань всебічного розвитку та соціалізації дітей різних вікових груп.

Висновки. Отже, специфіка освітнього процесу в різновікових групах дошкільного навчального закладу зумовлена наявністю системи міжвікових дитячих взаємодій, яка здатна доповнювати і змінювати соціальний досвід дитини, забезпечуючи позитивну динаміку в її соціальному розвитку.

Проте, дана стаття не висвітлює повною мірою проблему соціального розвитку особистості дошкільника та вплив різновікової взаємодії на процес соціалізації в цілому. Надалі слід провести комплексний аналіз процесу соціалізації особистості у дошкільних навчальних закладах, що окреслює перспективу нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. – М.: Издательство МГУ, 1990. – 367 с.
2. Байбородова Л.В. Педагогические основы регулирования социального взаимодействия в разновозрастных группах учащихся: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. – Казань, 1994. – 36 с.
3. Голованова Н.Ф. Педагогические основы социализации младшего школьника: Дисс. ... д-ра пед. наук. – С.-Пб., 1996. – 327 л.
4. Маркова Т.А. Формирование нравственных чувств и привычек в процессе общения // Дошкольное воспитание. – 1963. – №2. – С. 10-13.
5. Нечаева В.Г. Педагогические условия общения детей разных возрастных групп дошкольного учреждения // Воспитание детей третьего года жизни в дошкольном учреждении / Под ред. В.Г. Нечаевой. – М.: Просвещение, 1965. – С. 11-37.
6. Социальное развитие // Краткий словарь по социологии / Под ред. Д.М.Гришиани, Н.И. Лапина; Сост. З.М.Коржева, Н.Ф.Наумова. – М.: Политиздат, 1988. – С.272-273.

УДК 376.36

Л.Д. Бегас

ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАНЯТЬ У ВИХОВАННІ ЗАЙКОВАТИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Це комплексний підхід поєднання освітньої і виховної мети. Особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей дошкільників. Театралізовані вистави викликають інтерес до навчання. Вони опираються на образне мислення та фантазію дітей.

Pedagogical technology is a purposeful system. This is an integrated approach to the combination of an education goal and an educative one. Special attention is paid to the development of the creative abilities of pre-school children. Staged performances arouse interest in studies. They are based on figurative thinking and fantasy of children.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років питання вивчення та виховання заїкуватих дітей інтегрувалися на рівні дефектології. Заїкання в дефектологічних дослідженнях вивчалось з клінічних, психологічних та педагогічних позицій. Цей напрямок обрали Т. Непфнер та Е. Фрешельс. Прихильниками були А. Лібман, Г. Неткачев, Ю. Флоренська. Розуміння соціальної значущості проблеми забезпечення безпеки дитини дошкільного віку у всіх сферах її життєдіяльності дало могутній імпульс для активізації наукових досліджень.

З 90-х років ХХ століття почався самостійний розвиток двох наукових напрямків: спеціальної педагогіки та спеціальної психології.

Спеціальна психологія вивчає причини, сутність та закономірності мовленнєвих розладів, у тому числі і заїкання, психологічні особливості дітей з недоліками у розвитку пізнавальної діяльності та емоційно-вольової сфери особистості.

Спеціальна педагогіка є складовою частиною педагогіки і розробляє теоретичні аспекти спеціального навчання та виховання осіб з недоліками у розвитку, для яких навчання в звичайних педагогічних умовах за допомогою загально педагогічних методів та засобів майже неможливе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час роботи з заїкуватими дітьми вводяться деякі зміни, пов'язані з мовленнєвими можливостями дітей: подовження строків вивчення більш складних тем, занять та ін. та спеціально розроблені провідними дослідниками даної проблеми.

Методики Н.А. Чевельової та С.А. Міронової будуються на навчанні заїкуватих дітей поступовому оволодінню навичками вільного мовлення: від найпростішої ситуативної її форми до контекстної. Тільки Н.А. Чевельова робить це в процесі розвитку ручної діяльності дітей, а С.А. Міронова – під час проходження різних розділів програми дитячого садка [6: 31].

В.І. Рождественська пропонує систему дихальних, голосових ігрових вправ та вправ на розслаблення, завдання на виховання координації мовлення з різноманітними рухами, спрямованими на корекцію темпу мовлення.

М.І. Геркіна, а в подальшому і Є.М. Пелінгер, враховуючи ситуативний характер заїкання і порушення у дітей комунікативної функції мовлення, пропонують методіку сюжетних ігор та театралізованих вистав. Починається заняття з розігрування сюжетів з уявним співрозмовником, що дає установку правильної мовленнєвої поведінки в реальних ситуаціях спілкування з однолітками. На наступному етапі розігруються побутові теми, а наприкінці курсу – рольові ігри.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на певні напрацювання у цьому напрямку, у дослідженнях з проблеми виховання заїкуватих дітей старшого дошкільного віку не приділено належної уваги поведінковому компоненту, який характеризує рівень активності особистості, що спрямований на збереження власного життя і здоров'я відповідно з власним суб'єктивним ставленням до соціального середовища і до себе.

Формування цілей статті. Спеціальна педагогіка ставить перед собою ціль вирішити наступні теоретичні та практичні завдання:

- Розроблення теоретично-методологічних основ спеціального навчання та виховання.
- Розроблення принципів, методів та змісту навчання та виховання дітей з розладами мовлення.

- Вивчення існуючих педагогічних систем освіти осіб зі спеціальними вимогами у навчанні.
- Дослідження, розробка та реалізація педагогічних засобів попередження та подолання мовленнєвих розладів у дітей.
- Розроблення спеціальних педагогічних технологій.
- Розроблення освітніх та корекційно-розвиваючих програм.
- Розроблення програм професійної підготовки, соціальної адаптації осіб з мовленнєвими вадами.
- Узагальнення передового педагогічного досвіду [5: 16].

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на минулі авторитарні підходи, сучасне навчання в дошкільних навчальних закладах України тяжіє до когнітивного. Тому творчо працюючих вихователів цікавить усе, що пов'язано з гуманізацією освіти.

Процес навчання є складною динамічною системою, яка складається з багатьох структурних елементів.

Структуру процесу навчання складають: ціль навчання, задачі навчання, зміст учбового матеріалу, методи навчання, засоби навчання, організаційні форми навчання, результати навчання.

Деякі педагоги вважають, що до процесу навчання входять: ціль, учбова інформація, засоби педагогічної комунікації, форми діяльності та засоби здійснення педагогічного керівництва різними видами діяльності.

Можна виділити чотири основні функції процесу корекційного навчання: розвиваюча, освітня, виховна та корекційна.

Розвиваюча функція передбачає розвиток особистості в процесі навчання. Нерідко можна почути ствердження, що головною задачею навчання є озброєння вихованців знаннями, вміннями та навиками. Насправді це не зовсім так. Знання, вміння та навика дуже важливі, але їх не можна розглядати як самоціль. Вони є засобами розвитку особистості вцілому.

Освітня функція навчання – це формування базових наукових знань, які складають основу інформаційного фонду, а також практичних умінь і навиків.

Знання – це результат пізнання навколишнього світу, виражений системою наукових понять, теорій, законів.

Уміння – це дії на основі знань. Існують загальні вміння (володіння усним і письмовим мовленням, робота з книжками, конспектування та ін.) та спеціальні вміння (вони, зазвичай, пов'язані з оволодінням способами діяльності в конкретних науках, предметах – наприклад, робота на комп'ютері).

Навики – це частково автоматизовані дії.

Вище вказані компоненти тісно пов'язані між собою і знаходяться у стані діалектичної залежності (наприклад, за допомогою вміння працювати з книжкою формуються нові знання і т. п.).

Часто нові педагогічні технології ведуть до відмови від звичайної системи: поділ дітей не за віком, а за рівнем розвитку, організація навчання нетрадиційними методами, робота логопеда з малими групами (2-5 дітей), викладання матеріалу блоками.

У нашій країні такі методи були заборонені. Лише у 80-х р. вчителі-практики звернулися до своїх методичних скарбниць. Вони обрали самостійний шлях, нічого не знаючи про західні методики.

Отже, яким чином можна використовувати існуючі технології або їхні елементи у практичній роботі з дітьми, які мають вади мовлення? Передусім нагадаємо, що ефективною може бути лише інноваційна технологія, тобто та, яка ґрунтується на потребах та інтересах дітей.

Тому вся увага була зосереджена на видозміні заняття як форми навчання. Так з'явилися “нестандартні заняття” [2: 7].

Розробка нестандартних занять відбувалася у двох напрямках: поєднання різних форм навчання і нестандартні заняття.

На відміну від звичайних занять, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, нестандартне заняття найбільш повно враховує вікові особливості, інтереси, нахили, здібності кожної дитини. У ньому поєдналися елементи традиційних занять – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах.

Саме такі заняття містять в собі елементи майбутніх технологій, які при групуванні їх у певну систему, що ґрунтується на глибокому знанні потреб, інтересів та здібностей дітей, можуть стати дійсно інноваційними.

Найбільш поширені такі форми нестандартних занять:

1. Інтегроване заняття. Як правило, таке заняття проводять вихователь і логопед. Вони спільно здійснюють актуалізацію знань за двома напрямками опитування. Найчастіше поєднуються такі предмети, як читання – логопедія, математика – логопедія, творча діяльність – логопедія. Інтегровані заняття дозволяють глибше опанувати тему, яка вивчається. Головну роль відіграє оригінальність форми проведення занять. Дошкільників відразу ж зацікавлює присутність кількох логопедів на занятті. Дитяча психологія краще сприймає короткочасні повідомлення, відмінні за формою викладу та джерелом подачі. Особливість спілкування з дітьми кожного окремого логопеда перетворює заняття на цікаву виставу.

2. Рольова гра. Гра належить до важливих засобів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми дошкільного віку. Саме вона сприяє фізичному розвитку дитини, розвитку пізнавальних процесів і функцій (сприйняття, мислення, мовлення, уваги та ін.), формуванню уявлень про навколишній світ і вимагає від дітей прийняття конкретних рішень у проблемній ситуації у межах ролі. Кожна гра має чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно доопрацювати дітям. Отже, пошук вирішення проблеми залишається за ними. Усі дослідники виділяють рольову гру як головний вид діяльності в дошкільному віці, який визначає всебічний розвиток особистості дитини і створює “зону найближчого розвитку” [4: 28].

3. Театральна (театралізована) вистава. Сучасному етапу розвитку системи освіти притаманні пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей. В якості пріоритетного використовується діяльний підхід до особистості дитини. Одним із видів такої діяльності, яка широко використовується в процесі виховання та всебічного розвитку дітей, є театралізована гра. Л.Виготський визначає драматизацію, або театральну виставу, як найпоширеніший вид дитячої творчості, так як драматична форма відображення вражень у дітей має стихійний характер і проявляється незалежно від бажань дорослих [4: 43].

На відміну від рольової гри, вистава передбачає більш чіткий сценарій, який регламентує діяльність дошкільників безпосередньо на занятті і збільшує їхню самостійність під час підготовки сценарію. Театралізовані вистави спрямовані на те, щоб викликати інтерес до заняття. Вони опираються на образне мислення, фантазію, уяву дітей.

Діти, які виконують ролі, заздалегідь готують собі костюми, ближче знайомляться з героєм, якого будуть представляти, його характером, поведінкою, зовнішністю. Вони вивчають потрібні слова, вчаться, як себе поводити у відповідній ситуації. До вистави готують необхідні декорації. Безпосередньо перед виставою діти-глядачі отримують завдання та запитання, на які вони знайдуть відповіді, переглянувши виставу. Тоді розігрується театралізована вистава.

В останні роки з метою надання своєчасної систематичної допомоги дітям, які заїкаються, консультативної підтримки їх батьків в організації виховання та навчання дитини, соціальної адаптації та формування передумов навчальної діяльності в дошкільних навчальних закладах різного типу організуються групи короткочасного перебування. До таких груп можуть прийматися діти, які не “підходять” для групових форм роботи: з послабленим здоров’ям, з важкими розладами, з комплексними розладами, з відхиленнями у

поведінці, акустичними розладами. Основною формою роботи з ними є індивідуальні заняття, а також заняття малими підгрупами (2-3 особи), які проводяться в присутності батьків. До роботи з дітьми долучаються вихователі, вчителі-дефектологи, логопеди, педагоги музичного та фізичного виховання, психологи.

Заняття з дітьми, які заїкаються, характерні широким використанням групових форм роботи. Це робота парами, бригадами. Діти об'єднуються в групи залежно від їх пізнавальних можливостей, темпів навчальної діяльності, задач корекційно-освітнього процесу, а також підгрупами (за власним бажанням або за вказівкою вихователя та логопеда) в тимчасові групи для виконання будь-якого завдання. Робота парами, підгрупами дозволяє розвивати самостійність, ініціативність, відповідальність, почуття партнерства, готовність до взаємодопомоги [3: 31].

Індивідуальна форма роботи на занятті використовується відносно до тих дітей, які значно відрізняються за своїми пізнавальними можливостями, темпами та об'ємами пізнавальної діяльності заїкуватих дітей.

До додаткових форм організації педагогічного процесу в системі спеціальної освіти відносяться екскурсії, додаткові заняття, позакласні форми педагогічної роботи (наприклад, позакласне читання), самопідготовка. Логопед визначає конкретні освітні, виховні та корекційні задачі заняття. Освітні задачі визначаються відповідно з програмою навчання.

Виховні задачі мають суттєвий вплив на організацію та методи навчальної діяльності. Наприклад, виховання самостійності та пізнавальної активності як якостей особистості потребує приділяти більше уваги вправам та різним видам самостійної роботи.

На кожному занятті необхідно враховувати особистий досвід дітей, так їм простіше, цікавіше вивчати матеріал, якщо він пов'язаний з особистими враженнями.

Під час організації заняття враховується індивідуальний темп роботи кожної дитини, особливості її пізнавальної діяльності, пам'яті, моторики і т.п., що допомагає отримати оптимальне поєднання колективної, групової та індивідуальної форм роботи на занятті.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Особливості процесу навчання заїкуватих дітей – це цілеспрямованість, двобічність, систематичність, комплексність, корекційна спрямованість та ін. Врахування цих особливостей процесу навчання забезпечує його динамічність та результативність. Завданням психолого-педагогічної роботи з дітьми які заїкаються є виховання адекватного відношення до себе, до оточуючих у спілкуванні з ними. Одним з домінуючих методів у цій роботі є психотерапевтичний вплив на розвиток дитини. Тому саме для дошкільників, які заїкаються, велике значення має загальна психотерапія – створення особливого позитивного емоційного фону у дитячому садочку, в родині, та в повсякденному житті

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванов Н. Педагогика коллективных творческих дел. – К., 1992.
2. Калягин В.А., Овчинникова Т.С. Психолого-педагогическая диагностика детей и подростков с речевыми нарушениями: Учеб. пос. для студентов высших педагогических учебных заведений. – С.-Пб., 2005.
3. Коррекционная педагогика и специальная психология: Словарь: Учеб. пос. сост. Н.В. Новоторцева. Изд. 4-е, перераб. и доп. – С.-Пб., 2006.
4. Специальная педагогика: Учеб. пос. для студентов высших пед. учеб. заведений. Л.И. Аксенова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; Под ред. Н.М. Назаровой. Изд. 2-е, стереотип. – М., 2001.
5. Титов В.А. Специальная педагогика: Конспект лекций. – М., 2004.
6. Чевелева Н.А. Исправление заикания у школьников в процессе обучения. – М., 1978.